

DOI: 10.35774/econa2022.03.160

JEL classification: O3

UDC: 001.895

Ярослав ЧАЙКОВСЬКИЙ

кандидат економічних наук, доцент,
кафедра фінансових технологій та банківського бізнесу,
Західноукраїнський національний університет, Україна
E-mail: slawik1966@gmail.com

Іванна ЧАЙКОВСЬКА

Ягеллонський університет, Краків, Польща
E-mail: ch.ivanna1993@gmail.com

Євген ЧАЙКОВСЬКИЙ

аспірант,
Західноукраїнський національний університет, Україна
E-mail: chaikovsky26@gmail.com

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена вирішенню науково-практичного завдання щодо сучасного стану нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності та обґрунтуванню рекомендацій з удосконалення державної підтримки розвитку інноваційної діяльності, зокрема банківських установ, в Україні. Проведено ретроспективний аналіз законодавчого забезпечення інноваційної діяльності в Україні. Класифіковано нормативно-правове забезпечення інноваційної діяльності на п'ять груп: 1) Конституція України; 2) Кодекси України 3) Закони України; 4) підзаконні акти у формі постанов Верховної Ради України, постанов і розпоряджень Кабінету Міністрів України; 5) Укази Президента України. Запропоновані напрямки вдосконалення нормативно-правового забезпечення щодо формування державної інноваційної політики, розвитку інноваційної інфраструктури, стимулювання інноваційної діяльності в Україні.

Ключові слова: інновації; інноваційна діяльність; інноваційна модель розвитку; трансфер технологій; науковий парк.

Вступ

Світові процеси інтеграції та глобалізації, які динамічно розвиваються, призводять до ускладнення форм господарської діяльності, підвищення вимог до якості нормативно-правового забезпечення в області інновацій. Інновації – це основа стратегічного розвитку України в науковому, промисловому та фінансовому секторах економіки. Інноваційна діяльність є пріоритетом подальшого розвитку країни, що підтверджується аналізом Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», яким було визначено

стратегічні та середньострокові пріоритетні напрями інноваційного розвитку України, реалізація яких має здійснюватися на основі досягнень вітчизняної науки, наукових розробок і технологій. Удосконалення нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності в Україні дозволяє покращити умови для подальшої інтеграції наукових і виробничих процесів.

Окремі аспекти правового регулювання інноваційної діяльності досліджували такі науковці: Н. В. Васильєва [1], С. Горблюк [2], І. М. Єпіфанова [3], Я. Ф. Жовнірчик [4], О. Л. Ільченко [3], А. І. Козлова [5], З. Кучерява

© Ярослав Чайковський, Іванна Чайковська, Євген Чайковський, 2022

Отримано: 05.09.2022 р.

Рекомендовано до друку: 30.09.2022 р.

Опубліковано: 14.10.2022 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати: Чайковський Я., Чайковська І., Чайковський Є. Нормативно-правове забезпечення інноваційної діяльності банківських установ в Україні. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 3. С. 160-170. DOI: 10.35774/econa2022.03.160

[6], А. О. Пучко [7], О. І. Решетняк [8], В. Є. Хаустова [8] та ін. Однак, у сучасних умовах є потреба у системному дослідженні нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності в Україні.

Мета статті

Метою статті є аналіз розвитку та сучасного стану нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності та обґрунтування рекомендацій з удосконалення державної підтримки розвитку інноваційної діяльності, зокрема банківських установ, в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження

У теперішніх реаліях розвиток інноваційної діяльності є основоположним чинником забезпечення прогресу в суспільстві, підвищення рівня та якості життя людей. Саме тому питання забезпечення державної підтримки розвитку науки та інноваційної діяльності як чинника сталого економічного зростання країни мають стати ключовим напрямком трансформаційних перетворень у досягненні конкурентоспроможності національної економіки [8, с. 121].

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується зміною пріоритетів національного прогресу. Так, в умовах глобалізації суспільних та соціально-економічних процесів світове співтовариство визначає відправним фактором суспільного прогресу саме розвиток людини та якісні внески в людський потенціал, по відношенню до яких культура виробництва, продуктивність праці та інші пріоритети вважаються вторинними. На сьогодні, досягнення розвитку економіки шляхом широкомасштабного введення у господарський обіг таких продуктів інтелектуальної праці, як знання, технології, науково-технічні розробки, інновації та ін. для їх комерціалізації та досягнення соціально-економічного ефекту, визнається моделлю інноваційного розвитку економіки Європейського Союзу [6].

Обраний Україною шлях інтеграції до Європейського Союзу вимагає зближення та інтеграцію національної економічної системи до систем країн ЄС. Це ставить Україну перед вибором запровадження тієї моделі розвитку, яка прийнята ЄС за базову, тобто моделі інноваційного розвитку [6].

Інноваційна модель розвитку – це забезпечення структурних зрушень в економічному процесі країни та підвищення її технологічного рівня. Її реалізація передбачає науково-дослідницьке забезпечення довгострокових програм розвитку, створення механізму фінансування нововведень, реалізацію концепцій маркетингу в підрозділах інноваційної організації, здійснення інноваційних програм, створення прогресивної системи інформаційного забезпечення, вирішення стратегічних і соціальних суспільних проблем [5, с. 126].

В умовах ринкової економіки особливими вимогами до характеру та темпів розвитку національної економіки після її виходу із багаторічного глибокого кризового стану стають завдання забезпечення її відтворювального інноваційного циклу на новій технологічній основі, а також забезпечення соціальної спрямованості цього відтворювального циклу з максимально ефективним використанням інноваційного потенціалу країни, внутрішніх та зовнішніх ресурсів, досягнення випереджальних темпів динаміки розвитку порівняно з провідними країнами світу відповідно до напрямку прогресу світової економіки [9].

Таким чином, утвердження інноваційної моделі розвитку національної економіки забезпечить її конкурентоспроможність та вихід на траєкторію сталого розвитку. Тому перехід до інноваційної моделі розвитку національної економіки поступово стає імперативом державної політики. Це полягає, насамперед, у встановленні ефективного правового регулювання відносин у сфері інновацій [6].

Формування ефективною інноваційної політики зумовлює необхідність розробки систематизованого підходу до стимулювання інноваційної діяльності, зокрема банківських установ, в Україні. Істотна роль у цьому процесі належить відповідному нормативно-правовому забезпеченню інноваційної сфери [2, с. 44].

Тому, одним з найбільш дієвих механізмів державного впливу на забезпечення інноваційної перебудови структури економіки є законодавче стимулювання інноваційної діяльності на всіх її етапах і створення нормативно-правового середовища, найбільш сприятливого для високотехнологічних галузей

виробництва, становлення та розвитку специфічної інфраструктури інноваційної діяльності [4].

Сучасна нормативно-правова база стосовно науково-технічної та інноваційної діяльності включає такі нормативно-правові документи (табл. 1):

- Конституція України;
- кодекси України;
- закони України;
- підзаконні акти у формі постанов Верховної Ради України, постанов і розпоряджень Кабінету Міністрів України;
- укази Президента України.

Таблиця 1. Нормативно-правові документи щодо науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні *

№ з/п	Назва документа, дата прийняття, номер
1.	Конституція України, 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР
Кодекси Верховної Ради України	
2.	Господарський кодекс України, 16 січня 2003 р. № 436-IV
3.	Цивільний кодекс України, 16 січня 2003 р. № 435-IV
4.	Бюджетний кодекс України, 8 липня 2010 року № 2446-VI
5.	Податковий кодекс України, 2 грудня 2010 р. № 2755-VI
Закони Верховної Ради України	
6.	Про інвестиційну діяльність, 18 вересня 1991 р. № 1560-XII
7.	Про охорону прав на сорти рослин, 21.04.1993 р. № 3117-XII
8.	Про науково-технічну інформацію, 25.06.1993 р. № 3323-XII
9.	Про охорону прав на винаходи і корисні моделі, 15.12.1993 р. № 3687-XII
10.	Про державну таємницю, 21.01.1994 р. № 3855-XII
11.	Про наукову і науково-технічну експертизу, 10.02.1995 р. № 51/95-ВР
12.	Про спеціальну економічну зону «Яворів», від 15.01.1999 р. № 402
13.	Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків, 16 липня 1999 р. № 991-XIV
14.	Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки, 11 липня 2001 р. № 2623-III
15.	Про інноваційну діяльність, 4 липня 2002 р. № 40-IV
16.	Про державні цільові програми, 18 березня 2004 р. № 1621-IV
17.	Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій, 9 квітня 2004 р. № 1676-IV
18.	Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій, 14 вересня 2006 р. № 143-V
19.	Про управління об'єктами державної власності, 21 вересня 2006 р. № 185-V
20.	Про науковий парк «Київська політехніка», 22 грудня 2006 р. № 523-V
21.	Про наукові парки, 5 червня 2009 р. № 1563-VI
22.	Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні, 8 вересня 2011 р. № 3715-VI
23.	Про вищу освіту, 01.06.2014 р. № 1556-VII
24.	Про наукову і науково-технічну діяльність, 26 листопада 2015 р. № 848-VIII
25.	Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII
Постанови Верховної Ради України	
26.	Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України, 13 липня 1999 р, № 916-XIV
27.	Про дотримання законодавства щодо розвитку науково-технічного потенціалу та інноваційної діяльності в Україні, 16 червня 2004 року № 1786-IV
28.	Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Про стан та законодавче забезпечення розвитку науки та науково-технічної сфери держави», 11.02.2015 р. № 182-VIII

Постанови і Розпорядження Кабінету Міністрів України	
29.	Про затвердження Положення про національний науковий центр, 19.03.1994 р. № 174
30.	Про затвердження Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» на 2009-2013 роки, 14 травня 2008 р. № 447
31.	Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи, 17 червня 2009 р. № 680-р
32.	Про затвердження Порядку погодження рішення про створення наукового парку, 03.02.2010 р. № 93
33.	Про Державне агентство з інвестицій та розвитку, 17 травня 2010 р. № 56
34.	Про схвалення Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері, 10 вересня 2012 р. № 691-р
35.	Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, 6 серпня 2014 р. № 385
36.	Про затвердження Плану заходів з реалізації Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері на 2015-2019 роки, 4 червня 2015 р. № 575-р
37.	Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2017–2021 роки, 28 грудня 2016 р. № 1056.
38.	Про схвалення Експортної стратегії України («дорожньої карти» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017–2021 роки, 27.12.2017 р. № 1017-р
39.	Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації, 17.01.2018 р. № 67-р
Укази Президента України	
40.	Про фінансову підтримку інноваційної діяльності підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, 20.04.2004 р. № 454
41.	Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, 25.06.2013 р. № 344/2013
42.	Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», 12.01.2015 р. № 5/2015

* Джерело: складено авторами.

Цими документами та численними підзаконними актами в Україні створена досить солідна нормативно правова база, якою не тільки передбачається загальна орієнтація та інноваційний розвиток економіки, а й окреслюються основні механізми втілення в життя такого курсу державою [7].

Вихідні правові передумови державної інноваційної політики закладено в Конституції України від 1996 р.

Крім Конституції України, норми щодо інноваційної діяльності містяться в багатьох актах різних галузей законодавства.

Так, Господарський кодекс України від 2003 р. розглядає інноваційну діяльність у сфері господарювання.

Питання фінансування інноваційної діяльності за рахунок коштів бюджету було регламентовано у 2010 р. Бюджетним кодексом України.

Фінансові питання здійснення інноваційної діяльності було регламентовано також у 2011 р. з уведенням у дію Податкового кодексу України.

Реалізація спрямування політики держави на науково-технологічне оновлення економіки, вибір інноваційної моделі розвитку економіки конкретизуються рядом законів України (табл. 1).

У 1991 р. був прийнятий Закон України «Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності» (№ 1977-12), який згодом у 1998 р. був замінений Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (№ 284-14).

Правові та економічні засади запровадження і функціонування спеціального режиму інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків визначає Закон України «Про спеціальний режим інвестиційної

та інноваційної діяльності технологічних парків» від 16.07.1999 р.

У Законі України «Про інноваційну діяльність» міститься визначення базових категорій, зокрема інновації, інноваційна діяльність, інноваційний продукт, інноваційна продукція, інноваційний проект, пріоритетний інноваційний проект, інноваційне підприємство (інноваційний центр, технопарк, технополіс, інноваційний бізнес-інкубатор та ін.), інноваційна інфраструктура. У цьому Законі передбачено запровадження інноваційних програм і планів, однак їх фінансування є обмеженим.

Засади розроблення, затвердження та виконання державних цільових програм, визначає Закон України «Про державні цільові програми» 18 березня 2004 р.

9 квітня 2004 р. було прийнято Закон України «Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій», який мав сприяти запровадженню моделі інноваційного економічного зростання вітчизняних підприємств шляхом розвитку високотехнологічних виробництв.

У 2006 р. був прийнятий Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій». Із прийняттям цього Закону створені умови для входження України в глобальний процес комерціалізації наукових знань. Прийняття Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» дає змогу ефективніше використовувати науково-технічний та інтелектуальний потенціал України, зупинити несанкціоноване використання об'єктів інтелектуальної власності, неконтрольоване передавання за межі України вітчизняних результатів науково-технічної діяльності, запобігти проникненню в Україну морально застарілих технологій і неліквідної продукції.

Закон України «Про управління об'єктами державної власності» від 21 вересня 2006 р. визначає правові основи управління об'єктами державної власності.

22 грудня 2006 р. прийнятий Закон України «Про науковий парк «Київська політехніка», який регулює правові, економічні, організаційні відносини, пов'язані зі створенням і функціонуванням наукового парку «Київська політехніка» (науковий парк), і спрямований на інтенсифікацію процесів розроблення,

виробництва, впровадження високотехнологічної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках, підвищення надходжень до державного та місцевих бюджетів шляхом поєднання освіти, науки і виробництва з метою прискорення інноваційного розвитку економіки України.

Важливим кроком у формуванні засад державної інноваційної політики розвитку наукових парків у країні став Закон України «Про наукові парки», який було введено в дію в 2009 р. Цей Закон регулює правові, економічні, організаційні відносини, пов'язані зі створенням та функціонуванням наукових парків, і спрямований на інтенсифікацію процесів розроблення, впровадження, виробництва інноваційних продуктів та інноваційної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Ключовим елементом державної інноваційної політики є формування та забезпечення реалізації її пріоритетів як головних і найважливіших напрямів системної діяльності.

Державні пріоритети інноваційної діяльності викладені в Законі України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 2011 р. Цей Закон визначає правові, економічні та організаційні засади формування цілісної системи пріоритетних напрямів інноваційної діяльності та їх реалізації в Україні. З уведенням у дію у 2011 р. Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» було визначено стратегічні та середньострокові пріоритетні напрями інноваційного розвитку України, реалізація яких мала здійснюватися на основі досягнень вітчизняної науки, наукових розробок і технологій.

У 2014 р. було прийнято Закон України «Про вищу освіту». Цей Закон встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створює умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з закладами вищої освіти на принципах автономії закладів вищої освіти, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях.

26 листопада 2015 р. прийнятий Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» на заміну попереднім законам, що діяли з 1991 р. і 1998 р. Цей Закон визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку у сфері наукової і науково-технічної діяльності, створює умови для провадження наукової і науково-технічної діяльності, задоволення потреб суспільства і держави у технологічному розвитку шляхом взаємодії освіти, науки, бізнесу та влади.

У 2017 р. введено в дію Закон України «Про освіту». В Законі визначено: «Наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність закладів вищої освіти (для закладів вищої освіти культурологічного та мистецького спрямування – мистецька діяльність) є обов'язковою та невід'ємною складовою частиною їхньої освітньої діяльності».

Необхідність використання наукового потенціалу задля розвитку інноваційної сфери підтверджується змінами в нормативно-правових актах, що регулюють інноваційну діяльність в Україні. Так, у 2018 р. оприлюднено проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державного регулювання інноваційної діяльності», де запропоновано, зокрема, внести зміни в ст. 4 «Стратегічні пріоритетні напрями інноваційної діяльності» Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 2012 р., яку пропонувалося викласти в такій редакції: «Стратегічні пріоритетні напрями провадження інноваційної діяльності ... мають бути конкретизованими, достатньо науково і економічно обґрунтованими, відповідати засадам структурно-галузевої державної економічної політики, а також за своєю ціллю сприяти розвитку науки і техніки в Україні, створенню та відтворенню світових наукових знань».

Крім названих вище законів, слід назвати Постанови Верховної Ради України та Постанови і Розпорядження Кабінету Міністрів України.

Так, з 19 березня 1994 р. Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про національний науковий центр» встановлено засади регламентування діяльності наукових центрів (цілі та організаційні вимоги до їх створення, основні

завдання та пільги, що мають такі установи та ін.).

З 1999 р. було прийнято ряд нормативно-правових актів, які мали сприяти пошквалюванню наукової та науково-технічної активності, розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств.

У 2006 р. Президентом України було підписано Указ № 606 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 квітня 2006 року «Про стан науково-технологічної сфери та заходи щодо забезпечення інноваційного розвитку України», який визначав пріоритетні завдання діяльності органів виконавчої влади із забезпечення національної безпеки в науково-технологічній сфері та мав сприяти забезпеченню інтеграції освіти, науково-технологічної сфери та виробництва, підтримці фундаментальних наукових досліджень. Даний Указ Президента України втратив чинність 30.06.2014 р.

14 травня 2008 р. Кабінет Міністрів України затвердив Державну цільову економічну програму «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» на 2009-2013 роки (Програма).

Утвердження інноваційної моделі розвитку – один з найважливіших системних факторів підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки та національної безпеки держави.

Метою Програми було створення у 2009-2013 роках в Україні інноваційної інфраструктури, здатної забезпечити ефективне використання вітчизняного науково-технічного потенціалу, підвищення рівня інноваційності та конкурентоспроможності національної економіки.

У 2009 р. Розпорядженням Кабінету Міністрів України схвалено Концепцію розвитку національної інноваційної системи.

У 2010 р. Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку погодження рішення про створення наукового парку» було визначено регламентацію створення та діяльності наукових парків.

17 травня 2010 р. Кабінет Міністрів України схвалив постанову «Про Державне агентство з інвестицій та розвитку».

У 2012 р. Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування системи фінансування та управління науковою і науково-технічною

діяльністю» було введено додаткові вимоги щодо отримання бюджетних коштів на проведення наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок, що скоротило можливість для наукових установ отримувати необхідне фінансування наукової роботи за рахунок поглиблення бюрократичних перешкод. Варто відмітити, що цей документ 8 липня 2016 р. втратив чинність.

У 2013 р. прийнято Указ Президента України «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року». У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. визначено, що стратегічним напрямком розвитку вітчизняної освіти повинен стати «розвиток наукової та інноваційної діяльності в освіті, підвищення якості освіти на інноваційній основі».

6 серпня 2014 р. Кабінет Міністрів України затвердив Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2020 року. Стратегія визначає цілі державної регіональної політики та основні завдання центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, спрямовані на досягнення зазначених цілей, а також передбачає узгодженість державної регіональної політики з іншими державними політиками, які спрямовані на територіальний розвиток.

У 2015 р. введено Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020». Серед першочергових пріоритетів сталого розвитку країни названо реформування державної політики у сфері інновацій.

У 2015 р. Верховною Радою України була прийнята Постанова «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Про стан та законодавче забезпечення розвитку науки та науково-технічної сфери держави», в якій визначено стан вітчизняної інноваційної діяльності.

З метою адаптації вітчизняного законодавства до європейських стандартів у науково-технічній та інноваційній сферах на прохання Уряду України у 2010-2011 та 2013 роках Україна реалізувала два проекти Європейського Союзу та Організації Об'єднаних Націй. Проекти виконувалися за участі понад 40 європейських та українських експертів шляхом використання найкращої європейської практики. Вартість лише проекту

Європейського Співтовариства становила 2,7 мільйона євро [10].

Однією з найважливіших стратегічних цілей, які в сучасних умовах має ставити перед собою українське суспільство, є пошук можливостей та вжиття дієвих заходів, спрямованих на активізацію розвитку науково-технічного потенціалу щодо прискорення технологічного розвитку економіки нашої держави, підвищення її конкурентоспроможності та інноваційності.

У 2015 р. Кабінетом Міністрів України було ухвалено Розпорядження «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері на 2015–2019 роки».

Середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2017–2021 роки були затверджені постановою Кабінет Міністрів України від 28 грудня 2016 р. № 1056.

28 грудня 2016 р. Кабінет Міністрів України схвалив Постанову «Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2017–2021 роки».

Важливим документом, який має стимулювати розвиток інноваційної діяльності, є Розпорядження Кабінету Міністрів України 2017 р. «Про схвалення Експортної стратегії України («дорожньої карти» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017–2021 роки» [11].

Існуючі на сьогодні умови для діяльності підприємництва не стимулюють українські підприємства до розвитку інноваційної діяльності та не сприяють диверсифікації економіки. Внаслідок цього структура експортного кошика складається з незначної кількості товарів з відносно низькою доданою вартістю, а наявні ресурси, зокрема потенціал висококваліфікованих кадрів, не використовуються повною мірою.

Для досягнення визначеної цілі передбачено [11]:

- зміцнення комплексної інституційної основи для стимулювання інновацій;
- зміцнення інноваційного потенціалу підприємств.

Відповідно до рейтингу Глобального індексу конкурентоспроможності на 2016–2017 роки у категорії «вплив податкових стимулів на

інвестиційну привабливість» Україна залишається на 133 місці серед 138 країн [11].

Сучасний економічний розвиток України та її інтеграція в європейський простір значною мірою залежать від таких факторів, як використання новітніх технологій, наявність наукомісткого виробництва, а також розвиток людського капіталу.

На сьогодні науково-технічний потенціал України не використовується повною мірою. Велика частина досліджень, проведених українськими вченими, не має практичного застосування, та, як наслідок, наукові установи виключаються із системи ринкових відносин. Тому розвиток безперервного виробничого ланцюга від наукових досліджень до виробництва кінцевого продукту має першочергове значення.

Технологічний розрив між Україною та розвинутими країнами щороку поглиблюється. Перехід до інноваційної економіки відбувається повільно. В Україні інститути інноваційного розвитку (венчурні фонди, бізнес-інкубатори, технологічні та наукові парки, технологічні кластери тощо) існують номінально, їх діяльність не відповідає сучасним вимогам.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України 2018 р. також введено в дію «Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки» та затверджено план заходів щодо її реалізації. У Концепції відмічено важливість гармонізації з європейськими та світовими науковими ініціативами.

У проекті «Стратегії розвитку високотехнологічних галузей до 2025 року» Кабінету Міністрів України від 2016 р., метою якої є формування нової моделі економічного розвитку – інноваційної економіки, підвищення технологічності, зростання конкурентоздатності та підвищення ефективності існуючого виробництва, відмічається як одна із основних складових «необхідність системного поєднання науки з виробництвом» та «оперативного впровадження, використання та комерціалізації результатів наукової діяльності».

Отже, у цей час розвиток інноваційної діяльності у світі розглядається як найважливіший і безальтернативний ресурс у забезпеченні сталого розвитку сучасного

суспільства, забезпечення конкурентоспроможності та економічної безпеки країн. Вітчизняна інноваційна діяльність також має забезпечувати вироблення якісного наукового продукту, спрямованого на вирішення проблем розвитку країни з урахуванням викликів глобальних проблем людства. Сучасні реалії свідчать про критичну необхідність нарощення потенціалу української науки залежно від вимог нової наукової революції, яка характеризується зростаючою різноманітністю цифрових технологій і розширенням меж їх використання, появою нових процесів (у сферах виробництва даних, штучного інтелекту та ін.), якісно нових матеріалів (біо-, нано- та ін.) та ін. При цьому інноваційна діяльність має бути орієнтована на практичне використання своїх результатів у різних сферах життєдіяльності сучасного суспільства з урахуванням запитів бізнесу, забезпечувати якісну підготовку кадрів відповідної кваліфікації [8, с. 130].

Підвищення вимог до науково-технічного розвитку України для забезпечення її сталого розвитку, економічної безпеки та конкурентоспроможності в умовах сучасних глобальних викликів, а також наявність великої кількості проблем у розвитку інноваційної діяльності вимагають розробки єдиної національної стратегії її розвитку, що дозволить чітко визначити цілі, пріоритети інноваційної діяльності, а також ресурси, механізми реалізації та контролю та ін.

Стимулювання конкуренції та обмеження монополії забезпечує поширення інновацій на загальноекономічному рівні. Нормативною базою сприяння конкуренції є антимонопольне законодавство, спрямоване на розвиток конкурентного підприємництва, обмеження діяльності підприємств-монополістів, створення передумов для демонополізації економіки, запобігання недобросовісній конкуренції [6].

Висновки та перспективи подальших розвідок

1. З метою переходу економіки держави на інноваційний шлях розвитку потрібне відповідне нормативно-правове забезпечення. Норми відносно інноваційної діяльності, які містяться в багатьох актах різних галузей законодавства України і за якими інновації є складовими інвестиційного процесу,

формують в Україні законодавчу базу щодо виконання і розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності, яка має досить виразні риси стабільного удосконалення, однак результативність її впливу на розвиток інноваційних процесів ще недостатня.

2. Інноваційна діяльність в Україні здійснюється відповідно до цілої низки нормативно-правових актів, які за весь час існування незалежності країни неодноразово змінювалися та доповнювалися.

3. Серед сучасної нормативно-правової бази стосовно науково-технічної та інноваційної діяльності можна виокремити п'ять груп: 1) Конституція України; 2) Кодекси України 3) Закони України; 4) підзаконні акти у формі постанов Верховної Ради України, постанов і розпоряджень Кабінету Міністрів України; 5) Укази Президента України.

4. Сучасна нормативно-правова база налічує 42 нормативно-правові документи щодо науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні. Зокрема, національне інноваційне законодавство включає норми Конституції України, чотирьох кодексів, двадцяти законів, трьох Постанов Верховної Ради України, одинадцять Постанов і Розпоряджень Кабінету Міністрів України, трьох Указів Президента України.

5. Ці нормативно-правові акти визначають правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлюють форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямовані на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом.

6. Цими документами та численними підзаконними актами в Україні була створена досить солідна нормативно-правова база, якою не тільки передбачалась загальна орієнтація на

інноваційний розвиток економіки, однак і окреслювались основні механізми втілення в життя такого курсу державою.

7. Таким чином, слід констатувати, що в Україні сформовано законодавче поле, яке визначає правові основи розвитку наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності.

8. Однак необхідна гармонізація між ключовими нормативно-правовими актами, які регулюють інноваційну сферу за напрямками, зокрема розвиток малого і середнього бізнесу, інноваційна інфраструктура, податкове стимулювання інновацій, заходи держави щодо підтримки розвитку суб'єктів інноваційного процесу та ін.

9. Однією з головних проблем законотворчості інноваційної діяльності в Україні є необхідність урахування цілей усіх зацікавлених сторін та учасників інноваційного процесу, зокрема держави, органів місцевої влади, стейкхолдерів, підприємств, суб'єктів інноваційної інфраструктури, навчальних закладів, Національного банку України, банківських установ та ін. Це свідчить про необхідність урахування ключових особливостей при розробці консолідуючого нормативно-правового акта в області інновацій та для формування національної інноваційної системи.

Отже, в сучасних умовах основою модернізації України є цілеспрямоване та поступове вдосконалення законодавчої бази в інноваційній сфері з урахуванням особливостей і потреб усіх зацікавлених сторін та учасників інноваційного процесу (держави, органи місцевої влади, стейкхолдери, підприємства, суб'єкти інноваційної інфраструктури, навчальні заклади, Національний банк України, банківські установи та ін.).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильєва Н. В. Нормативно-правове регулювання інноваційної діяльності технопарків в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2008. № 14. С. 21–23.
2. Горблюк С. Нормативно-правове забезпечення діяльності органів публічної влади щодо формування регіональних інноваційних систем в Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 3. С. 43-51. URL: [http://www.dbuapa.dp.ua/vidavnictvo/2016/2016_03\(30\)/8.pdf](http://www.dbuapa.dp.ua/vidavnictvo/2016/2016_03(30)/8.pdf).
3. Єпіфанова І. М., Ільченко О. Л. Технологічні парки як ефективний напрямок інноваційного розвитку держави. *Труди Одеського політехнічного університету*. 2010. № 12. С. 239-231. URL: <http://pratsi.opu.ua/app/webroot/articles/1311869845.pdf>.
4. Жовнірчик Я. Ф. Аналіз та шляхи вдосконалення нормативно-правової бази для забезпечення розвитку інноваційної системи України. *Ефективна економіка*. 2012. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=934>.

5. Козлова А. І. Інноваційна модель розвитку економіки України: міжнародні пріоритети. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2012. № 725 : Проблеми економіки та управління. С. 125–129.
6. Кучерява З. Правове забезпечення інноваційного розвитку в Україні. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_13958.
7. Пучко А. О. Нормативно-правове забезпечення фінансування інновацій. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/1219>.
8. Хаустова В. Є., Решетняк О. І. Аналіз законодавства з державної підтримки розвитку науки та науково-технічної діяльності в Україні. *Бізнесінформ*. 2019. № 6. С. 120-134. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-6_0-pages-120_134.pdf.
9. Офіційний сайт Міністерства юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/>.
10. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Про стан та законодавче забезпечення розвитку науки та науково-технічної сфери держави» : Постанова Верховної Ради України від 11.02.2015 р. № 182-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/182-19#Text>.
11. Про схвалення Експортної стратегії України («дорожньої карти» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017–2021 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 р. № 1017-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-eksportnoyi-strategiyi-ukrayini-dorozhnoyi-karti-strategichnogo-rozvitku-torgivli-na-20172021-roki>.

REFERENCES

1. Vasilyeva, N. V. (2008). Normative and legal regulation of innovative activity of technoparks in Ukraine. *Investments: practice and experience*, 14, 21–23.
2. Horbluk, S. (2016). Normative and legal support for the activities of public authorities regarding the formation of regional innovation systems in Ukraine. *State administration and local self-government*, 3, 43-51. Retrieved from: [http://www.dbuapa.dp.ua/vidavnictvo/2016/2016_03\(30\)/8.pdf](http://www.dbuapa.dp.ua/vidavnictvo/2016/2016_03(30)/8.pdf).
3. Yepifanova, I. M., & Ilchenko, O. L. (2010). Technological parks as an effective direction of innovative development of the state. *Proceedings of the Odessa Polytechnic University*, 12, 239-231. Retrieved from: <http://pratsi.opu.ua/app/webroot/articles/1311869845.pdf>.
4. Zhovnirchik, Y. F. (2012). Analysis and ways of improving the legal framework to ensure the development of the innovative system of Ukraine. *Efficient economy*, 2. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=934>.
5. Kozlova, A. I. (2012). Innovative model of development of the economy of Ukraine: international priorities. *Bulletin of the Lviv Polytechnic National University*, 725: Problems of economics and management, 125–129.
6. Kucheryava, Z. (n.d.). Legal support of innovative development in Ukraine. Retrieved from: https://minjust.gov.ua/m/str_13958.
7. Puchko, A. O. (n.d.). Normative and legal provision of innovation financing. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/1219>.
8. Haustova, V. E., and Reshetnyak, O. I. (2019). Analysis of legislation on state support for the development of science and scientific and technical activities in Ukraine. *Business information*, 6, 120-134. Retrieved from: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-6_0-pages-120_134.pdf.
9. Official website of the Ministry of Justice of Ukraine. (2022). Retrieved from: <https://minjust.gov.ua/>.
10. On the Recommendations of the parliamentary hearings on the topic: "On the state and legislative support for the development of science and the scientific and technical sphere of the state": Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine dated February 11, 2015 No. 182-VIII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/182-19#Text>.
11. On the approval of the Export Strategy of Ukraine ("road map" of strategic trade development) for 2017-2021: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 12.27.2017 No. 1017-r. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-eksportnoyi-strategiyi-ukrayini-dorozhnoyi-karti-strategichnogo-rozvitku-torgivli-na-20172021-roki>.

Yaroslav Chaikovskiy, PhD in Economics, Associate Professor, Department of Financial Technologies and Banking Business, West Ukrainian National University, Ukraine

Ivanna Chaikovska, Uniwersytet Jagiellonski, Krakow, Poland

Yevhen Chaikovskiy, PhD student, West Ukrainian National University, Ukraine

REGULATORY AND LEGAL ENSURING THE INNOVATIVE ACTIVITIES OF BANKING INSTITUTIONS IN UKRAINE

Abstract

The article is devoted to the solution of a scientific and practical task regarding the current state of regulatory and legal support of innovative activity and the justification of recommendations for improving state support for the development of innovative activity, in particular banking institutions, in

Ukraine. A retrospective analysis of legislative support for innovative activity in Ukraine was conducted. Regulatory and legal support for innovative activity is classified into five groups: 1) Constitution of Ukraine; 2) Codes of Ukraine 3) Laws of Ukraine; 4) subordinate legal acts in the form of resolutions of the Verkhovna Rada of Ukraine, resolutions and orders of the Cabinet of Ministers of Ukraine; 5) Decrees of the President of Ukraine. Proposed areas of improvement of regulatory and legal support for the formation of state innovation policy, development of innovation infrastructure, stimulation of innovation activity in Ukraine.

Keywords: innovation; innovative activity; innovative model of development; technology transfer; science park.

Cite as: Chaikovskiy, Y., V., Chaikovska, I. & Chaikovskiy, Y. (2022). Regulatory and legal ensuring the innovative activities of banking institutions in Ukraine. *Economic analysis*, 32 (3), 160-170. DOI: 10.35774/econa2022.03.160